

M. A. Garcias

Aquest article és el resultat d'una llarga reflexió sobre l'evolució experimentada pel cinema fantàstic d'alt pressupost (i per tant de producció majoritàriament nord-americana) al llarg dels darrers (més o menys) 20 anys, tendència possiblement iniciada amb l'estrena de la primera entrega de *La Guerra de les Galàxies*, l'any 1977. Aquest fenomen és el que jo he anomenat espectacle multimèdia.

És més fàcil definir l'espectacle multimèdia identificant-lo en films concrets més que no com si es tractés d'un gènere o d'un estil. Prenguem per exemple títols de ja fa un parell d'anys, com ara *Independence Day* o

bum!, tot comença a explotar, els cotxes volen, les ciutats s'esbiquen, i l'espècie humana s'aboca a la destrucció, i gràcies a la meravella de la tecnologia, aquesta il·lusió i les emocions primàries que l'acompanyen, es fan tan reals com si succeïssin de veres davant dels nostres ulls.

Quan torna la calma i recuperem l'enteniment, recordem que la collonada d'història que ens estan contant és una completa bajanada, però els focs artificials encara ens llueixen a les pupil·les. Acabem de ser testimonis d'un fastuós espectacle multimèdia, que ve a ser l'equivalent modern dels números de circ o dels trucs de màgia, però que gràcies a la tecnologia assoleixen una dimensió fins ara impossible. Benvinguts a l'era digital.

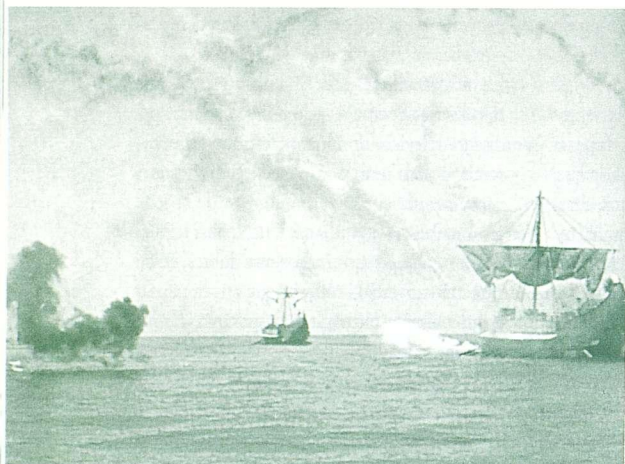
He dit que em referiria al cinema fantàstic perquè aquest ha estat el que de forma quasi única ha estat adoptat per aquesta modalitat creativa, i els exemples en aquest gènere durant les darreres dècades contenen algunes de les imatges més recordades pel públic del segle XXI: la citada *La Guerra de les Galàxies* i les seves seqüeles, les nissagues d'*Indiana Jones*, *Aliens*, *Terminator*, *Batman*, *Blade Runner*, *Desafiament Total*, *Jurassic Park*, *Starship Troopers*, *Dark City*, *Matrix*... la llista és inexhaurible. En els 90 hem patit el ressorgiment d'una variant de cinema que també s'ha apropiat de l'espectacle multimèdia com a figura d'estil: el cinema de catàstrofes; *Deep Impact* i *Armageddon*, *Dante's Peak* i *Volcano*, les esmentades *Independence Day* i *Godzilla*... en totes elles la presència d'un element destructiu exageradament vistós gràcies a uns efectes especials de darrera generació es convertia en el centre, i en moltes en la raó de ser, de la seva existència. Molt recentment en cinemes, les darreres mostres de totes dues modalitats: *X-Men* (cinema fantàstic postmodern: de superheroi, ni més ni menys) i *La Tempesta perfecta* (cinema de catàstrofes de la més noble tradició).

Però també en podem trobar exemples, recents i clàssics, en altres gèneres, des d'*Allò que el vent s'endugué* fins a *Titànic*, d'*Els Deu Manaments* a *Cleopatra*. En realitat, es tracta de la forma de representació més antiga en la història del cinema com a espectacle, ja que persegueix el mateix objectiu que els germans Lumière en les seves projeccions pioneres, o Méliès amb els seus primitius efectes especials: la regressió a les sensacions més primitives de l'home a través de la il·lusió, l'evasió del món real a un d'imaginari però amb una aparença de realitat cada vegada

més aconseguida, el despertar d'emocions fortes al bell mig d'una vida monòtona i agobiante. Es tracta, en definitiva, d'una catarsi, d'una experiència col·lectiva de fugida, de cinema dirigit a l'estómac en lloc d'al cervell. La crítica cinematogràfica moderna, amb les seves idees preclares, i majorment reaccionàries, entorn a l'experimentació, el progrés i la fusió amb altres camps creatius i les noves tecnologies, rebutja de partida tot allò que faci olor a tecnològic, efectes especials, estètica de videoclip, o una cosa semblant. I fan bé, perquè en la pràctica totalitat dels casos el material cinematogràfic del qual estam parlant és ínfim, insultant en les seves mancances. Però l'error, la trampa a la qual s'aboquen els comentaristes filmics en donar a aquests subproductes la seva atenció, ni que sigui per enfonsar-los, és que aquestes pel·lícules no són en realitat cinema: el seu emblema argumental, els seus diàlegs, els personatges que els poblen i les estrelles que els interpreten, són només el suport, la coartada, l'esquer del qual hàbilment s'envolten els productors i els tècnics i creadors d'efectes especials, els veritables autors, en darrera instància, d'aquestes obres.

George Lucas, en els seus comentaris a l'estrena de l'*Episodi I* de la seva nissaga galàctica (un cas flagrant d'espectacle multimèdia excepcional, a la vegada que una pel·lícula infame) deia que la seva era una obra "blindada a la crítica". Encara que al que Lucas es referia literalment era que es tractava d'una pel·lícula adreçada al públic i no a la crítica (perquè d'un temps ençà els crítics ja no formem part del públic, en opinió de la indústria), del que es tracta en el fons és que no és possible criticar seriosament *Episodi I* (encara que alguns ho han intentat): la crítica cinematogràfica tracta d'analitzar i raonar, de reflexió i opinió (o d'això hauria de tractar-se, ara que la manca de criteri, professionalitat, especialització i suport dels mitjans ho fan dubtar). Però de quina classe de reflexió o anàlisi és susceptible l'espectacle multimèdia, si del que es tracta en essència és d'atacar la part irracional i instintiva de l'espectador?

Esper arribar amb aquesta reflexió tant a l'espectador com al professional de la crítica, perquè a partir d'ara sàpiguen distingir el mitjà del missatge, de la mateixa manera que saben distingir una obra d'art de l'esquelet d'un dinosaure, encara que totes dues obres s'exhibeixen en museus. Molts d'espectacles multimèdia, per casualitat, s'exhibeixen en cinemes. ■

Cleopatra.

Godzilla, dos films units per la seva autoria (en el sentit més cahierista del terme) i per l'opinió unànime que possiblement mereixen a tots els que llegeixin aquestes línies. A nivell ideològic, narratiu, de construcció de guió i personatges, de ritme, planificació i, en definitiva, tot el que solem anomenar *posada en escena*, l'anàlisi menys rigorosa revela l'absència d'allò que solem anomenar *cinema*. És per això que qualsevol referència a un film d'aquest tipus en una revista com ara aquesta, és fer un favor als seus responsables. Ara bé, tothom que vegi un film com *Independence Day*, fins i tot el crític més recalcitrant, o el mateix Claude Chabrol (qui la va qualificar com la "primera pel·lícula d'Adolf Hitler"), no pot negar haver-se sentit enlluernat pel desplegament de mitjans visuals en moments específics de la cinta, en els quals els sentits (especialment el sentit comú), l'intel·lecte i la raó queden anul·lats per la grandesa de l'espectacle que se'ls brinda. Les naus extraterrestres obren foc i...